

Varsovassa, ___ kesäkuuta 2017

YMPÄRISTÖMINISTERI

Jan Szyszko

DOOS-tos.442.12.2013.JA.

Julia Paul

Federal Ministry for the Environment, Nature
Conservation and Nuclear Safety
(Liittovaltion ympäristö-, luonnonsuojelu- ja
ydinturvallisuusministeriö)
Division G I 2
Stresemannstraße 128-130,
D-10117 BERLIINI
Sähköposti: julia.paul@bmub.bund.de

Nico Nolte

Federal Maritime and Hydrographic Agency
(Liittovaltion merenkulku- ja hydrografinen virasto)
Bernhard-Nocht-Strasse 78
20359 HAMPURI
Sähköposti: Nico.Nolte@bsh.de

Rocco Müller

Stralsund Mining Authority (Stralsundin
kaivoshallinto)
Frankendamm 17
D-18439 STRALSUND
Sähköposti: r.mueller@ba.mv-regierung.de

Egon Enocksson

Policy Implementation Department (Politiikan
täytäntöönpanon osasto)
Swedish Environmental Protection Agency (Ruotsin
ympäristönsuojeluvirasto)
SE-106 48 TUKHOLMA
Sähköposti: egon.enocksson@naturvardsverket.se

Lasse Tallskog

Ministry of the Environment (Ympäristöministeriö)
P.O. Box 35 (PL 35)
FIN-00023 GOVERNMENT (VALTIONEUVOSTO)
Sähköposti: lasse.tallskog@ymparisto.fi

Vladimir Ivlev

Deputy Director (Apulaisjohtaja)
Department of International Cooperation
(Kansainvälisen yhteistyön osasto)

Ministry of Natural Resources and Environment of the
Russian Federation (Venäjän federaation
luonnonvarojen ja ympäristön ministeriö)
4/6, B. Gruzinskaya str., D-242, GSP-5
123995 MOSKOVA
Sähköposti: ivlev@mnr.gov.ru

Arvoisat vastaanottajat,

Vastauksena 6.4.2017 päivätylle ja sähköisesti 6-7.4.2017 toimitetuille kirjeille, jotka koskivat Puolan viranomaisille ja yhteiskunnalle lausuntoa varten toimitettua **Nord Stream 2 -hankkeen** ympäristövaikutusten arviointidokumentaatiota (Espoo-raportti ja Kartasto, jotka muodostavat rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointidokumentaation kaikille aiheuttajavaltioille sekä puolan kielellä toimitetun asiakirja-aineiston valikoidut osat kansallista menettelyä varten Saksassa) valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskevan yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti (Espoon sopimus), **täten esitän Puolan viranomaisten lausunnon Ympäristöministeriön edustajana.**

Espoon sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti Puolan viranomaisia ja sidosryhmiä on informoitu mahdollisuudesta esittää dokumentaatiota koskevia kommentteja ja huomautuksia. On kuitenkin todettava erittäin yksiselitteisesti, että velvollisuus varmistaa kohdeosapuolen yhteisön osallistuminen Espoon sopimuksen 2 artiklan 6 kohdan mukaisesti on ensisijaisesti aiheuttajaosapuolen vastuulla, eikä kuten on korostettu kirjeessä pelkästään kohdeosapuolella. Kuten on informoitu sähköisessä kirjeenvaihdossa, joka on toimitettu aiheuttajavaltioille 19.04.2013, Espoon sopimuksen 2 artiklan 6 alakohdan mukaisesti, oli tarpeen varmistaa Puolan kansalaisille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua aiheuttajavaltion kanssa ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn; arviointimenettely, johon osallistui Puolan kansalaiset, kesti yhteensä 8 viikkoa (21.04.2017-22.06.2017). Kyseinen ajanjakso oli säädetty kansalaisten osallistumiselle Ruotsissa ja Suomessa. Kansalaisilla oli mahdollisuus esittää huomautuksensa Szczecin, Gdansk ja Olsztynin alueellisten ympäristöviranomaisten kautta ja mikäli kommentit koskivat Saksaa, suoraan Saksan viranomaisille, Puolan *tasavallan hallituksen ja Saksan liittotasavallan hallituksen välisen valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskevan sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti (2006).*

Tämä lausunto koskee puolan kielellä saatavilla olevaa Espoo-raporttia ja Kartastoa, sekä puolan kielellä saatavilla olevia ja kansalaismenettelyä varten Saksassa laadittuja asiakirja-aineiston valittuja osia. Lausunnon liitteenä ovat **kansallisten hallintojen ja sääntelyviranomaisten näkemykset, jotka ovat erottamaton osa lausuntoa. Puola odottaa kaikkiin kyseisessä asiakirjassa ilmaistuihin näkökantoihin ja huomautuksiin kommentteja.**

Kyseisessä kannassa kohdassa 1 on esitetty yleisluonteisia huomautuksia, seuraavissa kohdissa on annettu kommentteja tiettyjen kysymysten osalta, jotka Puola on raportoinut ympäristövaikutusten arviointidokumentaation laajuuden rajaamisvaiheessa ja toimittanut kirjeellään 18.06.2013 (jäljempänä kartoittava kanta), joista myös keskusteltiin kartoittavassa kokouksessa Saksan Stralsundissa 26.06.2013 sekä Nord Streamin edustajien tapaamisessa 23.09.2016 Varsovassa.

1. Ympäristövaikutusten arviointidokumentaation laajuus ja tutkimusmenetelmien kuvaus

- 1.1. Rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä on esitetty kohdeosapuolille lausuntoa varten **ympäristövaikutusten arviointidokumentaatio**. Aineiston sisällön tarkastelu osoittaa, että tämä ei ole lopullinen Nord Stream 2 -dokumentaatio ja täten ei nykyisessä muodossaan voi olla hankkeen toteuttamisen päätöksen perusteena. Puolan mukaan aineisto ei esitä luotettavaa analyysia ja hyväksyttäviä perusteita minkäänlaiselle ympäristöön kajoamiselle. Kuten Espoo-raportin laatijat toteavat, heillä ei ollut dokumentaation laatimisvaiheessa yksityiskohtaisia tietoja **putkilinjojen reitistä**, koska reitin optimointi on

kesken (luku 9.9.2.1, luku 16.3), **teknisistä vaatimuksista sekä hankkeen pinta-alavaatimuksesta** (luku 19.2.1), ammusten sijainnista ja tyypistä, jotka ovat riskinä eläimille (luku 10.6.6), **arkeologisista kohteista**, joihin vaikutukset kohdistuvat (luku 10.9.2.1; luku 10.10.2.1). Espoo raportissa ei ole esitetty johdonmukaisesti ja kattavasti keinoja **kielteisten ympäristövaikutusten supistamiseksi tai seurannaksi** (luku 16.2; luku 18.1) eikä täydellisiä tietoja koskien näitä **muita hankkeita, joilla voi olla mahdollinen kumulatiivinen vaikutus kaasuhankkeen kanssa** (luku 14.3). Ympäristöanalyysit perustuivat valikoituihin, puutteellisiin tutkimuksiin ja ympäristöä koskeviin tietoihin.

Sekä Espoon sopimuksen 4 artikla, 1 kohta, liite II että 10.12.2011 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/92/EY tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA-direktiivi) 5 artikla ja liite IV yksiselitteisesti määrittelevät vähimmäisvaatimukset koskien toimitettujen ympäristövaikutusten arviointiasiakirjojen sisältöä lausuntoa varten. Toimitettu Nord Stream 2 -hankkeen dokumentaatio ei sisällä kaikkia tarvittavia tietoja, koska niitä tullaan muuttamaan ja täsmentämään jatkotoimien ja menettelyjen aikana, myös ei-lopullisen hankemuodon vuoksi.

On korostettava, että osa ympäristöanalyyseista mm. koskien vaikutusta tiettyihin Natura 2000 -alueisiin ja niiden eheyteen ja johdonmukaisuuteen tulee tapahtumaan epämääräisessä tulevaisuudessa, luultavasti rajat ylittävien kuulemismenettelyjen jälkeen. Luontotyyppidirektiivin 6 (3) artiklan vaatimukseen viitaten on todettava, että tarkastelu toteutettiin yleisellä tasolla valittujen suojelualueiden ja luonnonympäristön osatekijöiden osalta, jotka kuuluvat yksittäisten jäsenvaltioiden laintoimivaltaan. **Kuitenkin kokonaisvaikutusten arviointi Itämeren ekosysteemin tasolla tai määriteltyjen rajattujen alueiden ulkopuolella on jäänyt tekemättä.** Dokumentaatio ei käsittele putkilinjajärjestelmän vaikutusta suojelualueille ja voimavaroille, kuten Natura 2000 -verkostoon, erityisesti rakennusvaiheessa, jolloin aiheutuu eniten haittaa ja häiriöitä. Aineisto ei osoita vaihtoehtoja putkilinjajärjestelmän reitille ja määränpäälle sen vaikutusten vähentämiseksi olemassa oleville ja suunnitteilla oleville Natura 2000 alueille. Espoo-raportti osoittaa, **että ongelma, joka koskee verkoston johdonmukaisuuden säilyttämistä, tullaan analysoimaan myöhemmin ja Natura 2000-alueiden vaikutusten arviointituloksia tullaan tarkastelemaan, jotta voidaan todeta, onko joitakin vaikutuksia, jotka voivat mahdollisesti vaikuttaa koko Natura 2000 -verkoston toimintaan. Silloin tullaan tunnistamaan rajat ylittävät vaikutukset** (luku 10.6.6). Hanke ulottuu koko Itämeren alueelle ja ylittää kolme suojelumerialuetta (kartta PA-05-Espoo), kuusi Natura 2000 -aluetta, loukkaa merinisäkkäiden (esim. kalaparvet, koralliriutat) elinympäristöä) sekä kalojen ja lintujen, ml. talvehtivien, pesivien ja muuttolintukantojen elinympäristöjä. Esitetyt analyysit eivät myöskään ota huomioon kyseisen infrastruktuurin kierrätys- ja hävittämisvaikutuksia meriympäristöön putkilinjojen käytön lopetuksen jälkeen.

Edellä mainitut lisäanalyysit Nord Stream 2 -kaasuputken vaikutuksista Natura 2000-alueisiin edellyttävät rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnin uusimista, jotta kohdemaat voivat tutustua lopulliseen ja täydelliseen dokumentaatioon. Uusien kuulemistilaisuuksien järjestämättä jättäminen tarkoittaisi Espoon sopimuksen vaatimusten laiminlyöntiä.

Espoo-raportti osoittaa, että lopullinen ympäristönseurantaohjelma, mukaan lukien menetelmät, asemien sijainnit ja tarkkailun ajanjaksot, määritellään myöhemmässä vaiheessa "yhteistyössä viranomaisten ja tutkimuslaitosten kanssa". Ehdotuksessa ei kuitenkaan selkeästi mainita milloin ja miten kyseiset neuvottelut käydään ja kutsutaanko nykyisessä YVA-arvioinnissa mukana olevat kohdevaltiot neuvotteluihin. Puolan ja ETA oikeuskäytännön mukaan ympäristövaikutusten arviointi voidaan suorittaa, mikäli on mahdollista tunnistaa kaikki mahdolliset hankkeen ympäristövaikutukset (Delena Wells, C-201/02). Lisäksi, mikäli menettelyssä ei ole mahdollista varmuudella tunnistaa ympäristövaikutuksia, arviointi tulisi toistaa investointihankeen seuraavissa vaiheissa (Crystal Palace, C-290/03). **Täten Puola pitää saatavilla olevaa asiakirja-aineistoa alustavana ja siitä puuttuvien tietojen täydentämisen**

jälkeen aineisto tullaan palauttamaan lausuntokierrokselle kansalaisille ja kaikille kohdeosapuolille Espoon sopimuksen mukaisesti.

- 1.2 Tutkimusmenetelmien liian yleinen kuvaus, tutkimustulosten vapaan saatavuuden puute ja erittäin vaihteleva ja valikoiva suhtautuminen tutkimusten laajuuteen yksittäisissä aiheuttajamaissa** tarkoittaa, ettei ole mahdollista tarkistaa YVA-aineistossa esityttyjen vaikutusten luonteeseen, laajuuteen ja merkityksellisyyteen liittyviä havaintoja ja tuloksia. Täten Espoon sopimuksen Liitteen II f alakohdan mukainen vaatimus ei täyty. Puola on omassa kartoittavassa kannassaan pyytänyt ympäristöanalyysimenetelmien ja ympäristövaikutusten arviointiin käytetyistä ennustamismenetelmistä kuvausta, jotta esitetyt tulokset olisi mahdollista verifioida.

Espoo-raportissa hankkeen ympäristötutkimustiedot esitellään hyvin suppeasti ja siinä esitetään perusteettomia eroja eri aiheuttajavaltioiden suorittamien meriympäristön osatekijöiden tutkimusten osalta. Taulukon 9-1 mukaan vuosina 2015–2016 viidessä aiheuttajaosapuolimaassa NSP2-hankkeen ensisijaisella reitillä tehtyjä ympäristötutkimuksia ei ole suoritettu samalla tavalla. Esimerkiksi merilintuja, kaloja ja nisäkkäitä on tutkittu pelkästään Venäjällä ja Saksassa ja planktonia vain Venäjällä. Espoo-raportissa ei esitetty tutkimusmenetelmiä eikä yksityiskohtaisia tuloksia, vaan on ainoastaan viitattu alkuperäisiin aiheuttajaosapuolten YVA-asiakirjoihin, jotka ovat saatavilla ainoastaan kansallisilla kielillä, mikä on käsitettävissä siten, että Puolan kansalaisilla ja toimijoilla, jotka haluavat tutustua niihin, ei ole pääsyä ympäristötietoihin.

Espoo-raportin laatijoiden kuvaus Itämeren ympäristön tilasta perustuu osittain pitkällä aikavälillä suoritettuihin julkaisuihin ja tutkimustuloksiin (esim. on viitattu eläinplankton- ja pohjakasvillisuus-tutkimuksiin vuodelta 2010). On syytä korostaa, että näiden tutkimusten tarkoituksena ei ollut tietojen kerääminen tietyn meriympäristön osatekijöistä putkilinjajärjestelmän Nord Stream 2 -vaikutusalueella. Yksityiskohtaisia tietoja indikaattoreista, joita voidaan myöhemmin käyttää putkilinjajärjestelmän ympäristövaikutusten seurannassa, ei ole saatavilla. Esimerkiksi ei ole annettu tietoja taksonomisesta rakenteesta, kasvi- ja eläinplanktonin biomassasta ja kannasta, taksonikoostumuksesta ja pohjakasvillisuuden biomassasta. Vesiympäristön tutkimus em. osatekijöiden osalta on perusteltua, ei ainoastaan siksi, että planktiset ja pohjaeliöt ovat olennainen osa elintarvikeketjua, mutta myös siksi että kasvi- ja eläinplanktonin sekä pohjaeliöstön ja pohjakasvillisuuden tilat ovat biologisia indikaattoreita, jotka otetaan huomioon arvioitaessa vesiympäristön tilaa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/60/EY, annettu 23. lokakuuta 2000, yhteisön vesipolitiikan puiteista (Vesipolitiikan puitedirektiivi) sekä Yhteisön direktiivin 2008/56/EY meriympäristöpolitiikan puiteista (meristrategiadirektiivi) mukaisesti. Itämeren ympäristön tutkimustuloksia sekä hankkeen ympäristövaikutusanalyysi alueelle tulisi esittää ottaen huomioon merivesien ympäristön tilaa sekä merivesiä koskevat ympäristötavoitteet.

Luotettavien ja täydellisten luonnon kartoituksen yhteydessä kerättyjen ympäristötietojen tärkeyttä on korostettu Euroopan komission menetelmäohjeissa Luontotyyppidirektiivi 92/43/EY art. (3) ja (4): Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi, jotka merkittävästi vaikuttavat Natura 2000 -alueisiin. Jos kyseisiä tietoja ei ole saatavilla, hankkeen ympäristövaikutuksiin liittyviin johtopäätöksiin, kuten Natura 2000 suoja-alueisiin, kohdistuu suurta epävarmuutta.

Em. menetelmää varten laadittu asiakirja-aineisto **ei ole yhdenmukainen tiedon tarkkuuden ja esitettyjen tietojen sekä johtopäätösten laajuuden osalta koskien lainkäyttöaltoa asemaltaan erilaisilla alueilla.** Käsittämättömistä syistä erot koskevat myös rakennustöiden tyyppejä, jotka otettiin huomioon ympäristövaikutusten mallinnuksessa. Esimerkiksi pelkästään Venäjällä vedenalaisen melun etenemisen mallinnuksessa (taulukko 10-6), on otettu huomioon putken käyttö, ja putkien pinoaminen on analysoitu mallinnuksen yhteydessä pelkästään Saksassa. Taas ainoastaan Saksa ei ole analysoinut kiviaineksen läjityksen

vaikutuksia merinisäkkäisiin ja kaloihin vedenalaisen melun etenemisen mallinnuksessa. Lisäksi em. kohdetoiminto sekä ojitus eivät kuuluneet uudelleensedimentaatioon ja mallinnukseen Saksan vesialueilla (taulukko 10-1). Lähestymistapa ehdotetuissa minimointitoimenpiteissä on myös epäyhtenäinen. Useat ratkaisuvaihtoehdot koskevat pelkästään tiettyjä putkilinjan osuuksia. Esimerkiksi rakennustöiden suoritukseen tietyissä määrärajoissa liittyvät kiellot, valon emission vähentäminen, veden sameuttamisen rajoittamislaitteiden käyttö, pohjan käyttöasteen rajoittaminen tai sen kunnostaminen tehdään ainoastaan Saksan merivesialueella. Tällainen lähestymistapa ei ole perusteltu ottaen huomioon, että vaikutusten, joita em. toimenpiteiden on tarkoitus rajoittaa ja joita pitäisi käyttää analogisesti, esiintyvät myös muiden maiden lainkäyttövaltaan kuuluvilla alueilla.

2. Hankkeen perustelut ja vaihtoehtoista tilannetta koskeva analyysi

Puola, kartoittavassa kannassaan, 4 artiklan 1 kohdan, Espoon sopimuksen II liitteen b alakohdan sekä 5 artiklan 1 kohdan IV liitteen 2 kohdan YVA-direktiiviin vedoten, on pyytänyt ottamaan huomioon vaihtoehtoista tilannetta koskevassa analyysissä suunnitellun putkilinjajärjestelmän sijainnin, vaihtoehtoisten sijaintien määrittelyn, yksityiskohtaiset analyysit kaikista vaihtoehtoista sekä valintaperusteet ympäristötekijöistä valitulle vaihtoehdolle ja ympäristövaikutuksista, jotka aiheuttivat muiden vaihtoehtojen pois sulkemisen (on pyydetty suorittamaan vaihtoehtojen vertailuanalyysejä). Kartoittavassa kannassa on korostettu tarvetta YVA-dokumentaatiossa yksityiskohtaisille perusteluille näin merkittävälle Itämeren ympäristöä koskeville muokkaustoimenpiteille, jotka liittyvät suunniteltuun hankkeeseen. Tämä onkin tärkeä huolenaihe ottaen huomioon saatavilla olevat tiedot osittaisesta kapasiteetin käytöstä nykyisessä välitysinfrastruktuurissa I ja II Nord Stream -kaasuputken linjoissa, sekä samalla Itämeren varojen kestäväpohjaisen käytön ja haavoittuvan meriekosysteemin suojeluvollisuuden. Itämeren ympäristöön vaikuttavan hankkeen toteutusta pitäisi edeltää vaihtoehtojen analyysi olemassa olevaa välitysinfrastruktuuria ja LNG:tä käyttäen.

Espoo-raportissa on tuotu esille tarve rakentaa kaksi kaasulinjaa lisää lisääntyvän tuotantokuilun takia. Espoo-raportin laatijoiden mukaan syynä on vähentynyt kaasun tuotanto Euroopan unionissa (EU). Esitetyn YVA-aineiston tietojen mukaan maakaasun kysyntä tulee vuonna 2035 olemaan noin 2 miljardia vähemmän verrattuna nykyiseen kulutukseen. Mikäli kävisi, kuten raportin laatijoiden YVA-skenaariossa, tuotanto EU:ssa supistuisi jopa 50%, eli olisi n. 74 mrd m³ vuodessa, ja lisätuonnin kuilu olisi n. 73 mrd m³ vuodessa. Olemassa oleva siirtokapasiteetti venäläisen kaasun siirtämiselle EU:hun on yhteensä 228 mrd m³ (ukrainalainen kaasunsiirtojärjestelmä 124 mrd m³, Jamal-putki 33 mrd m³, Blue Stream 16 mrd m³ sekä 55 mrd m³ Nord Stream 1). Samaan aikaan oli Gazpromin tietojen mukaan venäläisen kaasun tuonti EU:hun vuonna 2016 146 mrd m³. Tämä tarkoittaa, että 82 mrd m³:n kapasiteetti jää käyttämättä. Kun lisäksi otetaan huomioon LNG:n hintojen lasku, joka on teknologian kehityksen seurausta, sekä infrastruktuurin kehittäminen, jota käytetään maakaasun uudelleenkaasutuksessa EU:ssa¹ ja kaasutuotannon taloudellisuuden parantaminen epätavanomaisista lähteistä, ei voida hyväksyä ennustetta, että arvioitu kaasutoimitusten alijäämä katetaan pääosin toimituksilla Venäjältä². Näin ollen on odotettavissa, että olemassa olevan kapasiteetin ylitarjonta jatkuu ainakin vuoteen 2035.

Kun on tutkittu investointihankkeen toteutusperustelut, jotka on esitetty Espoo-raportissa, ottaen huomioon em. seikat, on selvää, että **ei ole mitään tarvetta lisäkapasiteetin tarjoamiseksi suunnitellun Nord Stream 2 -hankkeen muodossa. Tällaiselle tilanteelle, kun kustannuksista ja ympäristöriskeistä vastaavat Itämeren alueen maat, ei ole perusteita.**

Hankkeen esittäjä viittasi Nord Stream 2:ta koskevassa YVA arviointikokouksessa (Szczecinissä, kesäkuussa 2017) tähän pääväitteeseen ja totesi, että jokainen asianomainen saa käyttää mitä tahansa muita materiaaleja, jotka liittyvät kaasuntoimitusten alijäämäennusteisiin. Tämä argumentti on riittämätön, kun otetaan huomioon hankkeen laajuus herkässä meriekosysteemissä. Tällainen toiminta on ristiriidassa HELCOMin suosituksiin ja määräyksiin, joiden mukaan Itämeren rantavaltiot sitoutuvat

¹Uuden LNG-infrastruktuurin analyysi- Komission yksiköiden valmisteluasiakirja (SWD (2016) 23), sivu 12 ja seuraavat.

² <https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WorldEnergyOutlook2016ExecutiveSummaryEnglish.pdf>

Itämeren kestäväpohjaiseen voimavarojen käyttöön ja haavoittuvan meriekosysteemin suojeluun. Saadakseen luotettavan kuvan investoinnin perusteluista Puola täten pyytää täydentämään dokumentaatiota ennusteiden lähteiden osalta sekä suorittamaan vaihtoehtojen vertailuanalyysia EU:n kaasuntuonnin kysynnän dynamiikasta ja EU:n kaasumarkkinoiden kehitysennusteiden osalta.

Puola on pyytänyt jo kartoitusvaiheessa tekemään vertailevan analyysin hankevaihtoehtoista **sekä ma-että merireitistä**. Vertailuanalyysi on väline, jolla voidaan löytää optimaalinen hankkeen toteutusvaihtoehto, ja kun otetaan huomioon miten merkittävät ja laajat ympäristövaikutukset hankkeella on, tarkastelua ei voida rajoittaa pelkästään putkilinjajärjestelmän reitin muuttamiseen tietyillä osuuksilla. Espoo-raportti sisältää maalla kulkevasta reitistä vain maininnan, että "NSP-hankkeen 1 lupahakemuksen aikana sidosryhmät toivoivat harkittavaksi vaihtoehtoa putkilinjan rakentamiseksi maalla kulkevalle reitille" (luku 5.3), mutta kuitenkin sosiaalis-taloudelliset ja ympäristöön liittyvät perustelut puoltavat merireittiä. Maalla kulkevan reitin vaihtoehtojen tarkastelu perustuu yleisiin rajoituksiin, jotka liittyvät maalla kulkevien kaasuputkien rakentamiseen. Muut Espoo-raportissa esitetyt vaihtoehtoiset analyysit viittaavat ainoastaan kaasuputken reitin muokkaamiseen tietyillä osuuksilla, varsinkin rantautumispaikoilla Venäjällä ja Saksassa. Puolan pyyntöä vaihtoehtojen tarkastelua koskien, joka on esitetty selvitystyövaiheessa ja jossa on pyydetty yksilöimään selkeästi valintaperusteet ympäristötekijöiden vaikutuksesta valitussa vaihtoehdossa sekä ympäristövaikutuksista, jotka aiheuttivat muiden vaihtoehtojen pois sulkemisen (ml. tietolähteet, joita on käytetty ympäristötekijöiden tunnistamisessa sekä osoittamaan tietolähteiden luotettavuuden), ei ole otettu huomioon. **Toimitettu asiakirja-aineisto ei täytä tässä suhteessa Sopimuksen 4 artiklan ja sen liitteen II b) ja c) alakohtien vaatimuksia eikä YVA-direktiivin 5 artiklan d) alakohdan liitteen IV 2 alakohdan mukaisia vaatimuksia.**

Nollavaihtoehdon tarkastelussa on vaikea yhtyä raportissa esitettyyn väitteeseen, että NSP2-putkilinjan toteuttamatta jättäminen tarkoittaisi "ettei hanke aiheuta negatiivisia eikä positiivisia vaikutuksia merellä, rantautumisalueilla tai maalla sijaitsevilla lähialueilla" (luku 5.6.). Ottaen huomioon taloudellisesti perusteettomat suuret muutokset Itämeren haavoittuvaan meriekosysteemiin, kuten on aikaisemmin esitetty, mikäli muutokset vältetään, se toisi ympäristölle positiivisen vaikutuksen.

Lisäksi on todettava, ettei nollavaihtoehdon ympäristövaikutuksia, jotka olisivat voineet toimia vertailuaineistona investointivaihtoehdolle ja sen ympäristövaikutuksille, ole tarkasteltu. Tämä on Yleissopimuksen (4 artiklan liitteen II alakohtien b) ja c)) sekä YVA-direktiivin (liitteen IV 3 alakohdan) keskeinen kysymys arvioinnin yhteydessä ja mahdollistaa uuden hankkeen aiheuttamien ympäristömuutosten arvioinnin. **Vaadittujen tarkastelujen tekemättä jättäminen laiminlyö em. säännöksiä.**

3. Hankkeen merkittävät ympäristövaikutukset kaikissa hankkeen vaiheissa

Puola on kartoittavassa kannassaan pyytänyt toimittamaan hankkeen ympäristövaikutusten analyysin kaikissa hankkeen vaiheissa, myös käytöstä poistamisen yhteydessä. Vaikka putkilinjajärjestelmän käytöstä poistamisen ajankohtaa ei ole tarkasti määritelty, on syytä nykyisen tieteellisen ja teknisen tietämyksen perusteella arvioida mahdolliset putkilinjan käytöstä poistamisen aiheuttamat ympäristövaikutukset, jotta voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti hankkeen ympäristövaikutuksia. Toimitetussa aineistossa on maininta, että ei ole varmuutta siitä, mitä käytöstä poistomenetelmää NSP2-hankkeen rakenteisiin tullaan soveltamaan, ja siksi raporttiin ei ole sisällytetty käytöstäpoistovaiheen vaikutusten yksityiskohtaista arviota (luku 12.1.4.1), ja että on harkittu käytöstäpoistostenaariota sisältäen mahdolliset vaikutukset merellä ja maalla sijaitsevien rakenteiden osalta. Kuten on mainittu, NSP2-hankkeen käytöstäpoistosuunnitelmaa tullaan kehittämään käyttövaiheen myöhempien vuosien aikana, mikä mahdollistaisi määräysten, käytön aikana kertyneen teknisen osaamisen ja käytöstä poistamisen menetelmien huomioon ottamisen ja tarkastelun.

Alustavien skenaarioiden mukaan todennäköisin vaihtoehto on kaasuputken jättäminen paikoilleen *in situ* sekä merellä että maalla ja samalla on esitetty, että tällaista käytöstäpoistamista pidetään nykyään vähemmän haitallisena ympäristölle verrattuna putkenpoistovaihtoehtoon. On todettu, että

"NSP2-hankkeen sekä maalla että merellä sijaitseville rakenteille ensisijainen vaihtoehto on **todennäköisesti** paikoilleen in situ jättäminen".

Puola on tietoinen ympäristövaikutusanalyysin vaikeudesta, mutta huomautamme kuitenkin, että YVA-direktiivin vaatimusten mukaan (liite IV, 5a alakohta, tarkasteltuina yhdessä 5 artiklan 1 kohdan YVA-direktiivin kanssa), käytöstäpoistovaihetta tulee tarkastella tutkimusmenettelyvaiheessa yksityiskohtaisemmin kuin nyt esitetyssä aineistossa. Espoo-raportin tulisi sisältää analyysi ympäristövaikutuksista, varsinkin meriympäristöön, käytöstä poistetun (ja luultavasti paikalle jätetyn *in situ*) putken tilan huonontumisesta, millä aikavälillä hajaantuminen tapahtuisi ja mitkä ovat keinot/toimenpiteet kielteisten vaikutusten minimoimiseksi. Näissä analyysseissä on otettava huomioon muiden Nord Stream -linjojen pitkän aikavälin kumulatiivinen vaikutus, mikäli nekin jäisivät käytöstä poiston jälkeen paikalleen merenpohjaan. Puola vetosi tällaisiin tutkimuksiin vuonna 2013 kartoittavassa vaiheessa nyt tiedoksi annetut asiakirjat käsittelevät käytöstä poistovaiheen ongelmat ja sen ympäristövaikutukset marginaalisesti ja riittämättömällä tavalla suhteessa hankkeen laajuuteen ja ympäristön herkkyyteen, ottamatta huomioon hankkeen ympäristöön kohdistuvia mahdollisia kumulatiivisia haittavaikutuksia kussakin vaiheessa elinkaaren aikana.

NSP2-hankkeen käytöstäpoistosuunnitelma tullaan asiakirja-aineiston mukaan kehittämään käyttövaiheen myöhempien vuosien aikana - ei ole konkreettisesti määritetty kenen vastuulla suunnitelman laatiminen ja hyväksyntä on, kuka tulee olemaan vastuussa suunnitelman toteuttamisesta ja rahoituksesta ja tullaanko kohdeosapuolia, jotka osallistuvat nykyiseen menettelyyn, informoimaan/konsultoimaan - mitä Puola jo nyt Nord Stream 2 -hankkeen vaiheessa ehdottomasti vaatii.

4. Rajoitukset sekä merenkulku ja alusten turvallisuus, törmäysriskit

Kartoittavassa kannassaan Puola painotti alusten mahdollisten törmäysriskien analyysia, varsinkin matalilla vesillä ja kaasuputken ja väylien risteämäkohdissa, ympäristövaikutusanalyysin yhteydessä. Puola pyysi esittämään yksityiskohtaisen analyysin törmäysriskeistä aluksille, joilla on Itämerelle enimmäissyvyys, putken ja laivaväylien risteämälueella laivaväylillä, jotka johtavat Swinoujscien satamaan. Puola nosti esiin tarpeen sellaiselle Nord Stream 2 -kaasuputken sijoittamiselle, joka mahdollistaisi törmäysvapaan alusten pääsyn Puolan satamiin (veden syvyys 17,5 m putken ja pohjoisen ohitusreitillä koko risteämälueella Szczecin ja Swinoujscien satamiin asti). Espoo-raportissa ei viitata Puolan antamiin kommentteihin. Raportissa ei myöskään esitetä yksityiskohtaisia syvyysmittaustietoja näissä paikoissa, vaikka tämän tyyppiset tiedot esitetään muiden paikkojen osalta, esim. Saksan maa-alueiden osalta.

Tällainen lähestymistapa on vastoin Espoo-raportin laatijoiden takeita siitä, että suoritettujen vaikutustutkimukset eivät liittyneet ainoastaan törmäyksiin ja vaikutukseen olemassa olevaan infrastruktuuriin, mutta myös suunnitteilla olevaan. Laivaväylät sekä olemassa oleva ja tuleva infrastruktuuri ovat sosiaalisia näkökohtia, jotka ovat erottamaton osa optimaalisen kaasuputken reitin määrittämisprosessissa. Parhaan reitin valinnassa toisena kriteerinä ympäristönäkökohtien ja herkkien alueiden välttämisen lisäksi otettiin huomioon sosioekonomiset tekijät laivaliikenteen häiriöiden minimoimiseksi (luku 5.4.1). Saksan kansallistason ympäristövaikutusarviointia varten laadituissa asiakirjoissa on lyhyt maininta putken sijainnista risteämälueella Puolan satamiin Szczecinissä ja Swinoujsciesissa johtavilla lähestymisväylillä, kuitenkin törmäysriskianalyysissä huomioitiin nykyinen Puolan satamiin Szczecinissä ja Swinoujsciesissa saapuvien alusten enimmäissyvyys ottamatta huomioon Swinoujscien sataman kehittämissuunnitelmia. On huomautettava, että **törmäysvapaan laivaliikenteen varmistamiseksi, ottaen huomioon olemassa olevat Nord Stream 2 -jatkokehityssuunnitelmat, NS2 ja pohjoinen lähestymisväylä Swinoujscien sataman risteämälueella, NS2 tulee olla upotettu meren pohjaan, mikäli meren syvyys on alle 19,0 m. Tämä johtuu summatusta aluksen enimmäissyvyydestä 15,4 m, turvallisella etäisyydellä veden pinnasta putkilinjan yläpuolella (ilmaistu Saksan kansallisasiakirjoissa) - 2,0 m sekä itse putkilinjan halkaisijasta - 1,5 m.**

Putket, joita ei upoteta tarpeeksi syvälle pohjaan risteämälalueella pohjoislinjan kanssa, ovat yksi keskeinen alusten törmäyssyy putkilinjan käytön aikana. Kaikki turvallisuuteen vaikuttavat törmäysriskit tulee tunnistaa ja tarkastella YVA-vaiheessa. Espoo-raportista puuttuu tietoa käytön aikaisista Szczecin ja Swinoujscien satamiin saapuvien alusten törmäyksistä tulevien 50 vuoden aikana ottaen huomioon jo olemassa olevan Swinoujscien sataman kehitysuunnitelma, mikä on vakava virhe, jota ei voi hyväksyä.

Asiakirjoissa ei käsitellä mahdollista putken spontaania siirtymistä meren pohjassa luonnollisten prosessien seurauksena, mikä liittyisi putken elementtien laskeutumiseen, mikä taas voi johtaa putkilinjajärjestelmän muuttuneisiin syvyysolosuhteisiin ja ennen kaikkea vaarantaa putken turvallisen käytön.

Yksityiskohtaiset merenkulun turvallisuuteen liittyvät huomautukset ja varaukset löytyvät Meritaloudesta ja sisävesiliikenteestä vastaavan ministeriön kannasta 26.5.2017 ja Szczecin merenkulkulaitoksen kannanotosta 24.5.2017 ja ne koskevat muun muassa tarvetta:

- dokumentaation täydentämiselle merenpohjassa olevan putken pystyleikkauskuvilla uuden Nord Stream 2 -putkilinjan ja pohjois- sekä länsilähestymisväylästä Szczecin ja Swinoujscien satamien risteämälalueella,

-tietojen täydentämiselle soveltuvista laskelmista, jotka antavat 2 m syväysvaatimuksen (Under-Keel Clearance) ja joka hyväksyttäisiin merenkululiikenteessä turvallisuusvaatimuksena (Puola pitää edelleen kiinni 2,5 m syväysvaatimuksesta aluksen kölin alla).

Em. viranomaisten kannanotot ovat olennainen osa tätä lausuntoa, ja näin ollen pyydämme käsittelemään kyseisten viranomaisten erityishuomautukset. Kannanotoissa viitatu puutteet ovat olennaisia tietoja hankkeen turvallisuusanalyysin, vikaantumisen riskin sekä sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten näkökulmasta.

5. Mahdollisten kriisitilanteiden tarkastelu ja niiden vaikutus ympäristöön

Toimitetussa aineistossa viitataan Puolan esittämiin huomautuksiin koskien todennäköisyyttä putken vikaantumiselle, joka voisi johtaa kaasuvuotoon, ottaen huomioon erilaiset skenaariot ja vaikutukset. Toteutusvaiheen, käytön ja käytöstä poiston aikaisia hätä- ja vikatilanteita kuten alusten yhteentörmäys, räjähtämättömän ammuksen löytäminen, rakennusonnettomuus tai voimakas myrsky on esitelty yleisellä tasolla, määrittelemättä yhteisvaikutusten laajuutta. Lisätäsmennystä vaatii kysymys liittyen seismiseen aktiivisuuteen, jota voi esiintyä hankkeen alueella tai sen läheisyydessä, mukaan lukien suunnitellut toimet, joiden tarkoituksena on suojata ympäristöä ja putkilinjajärjestelmää haitallisilta vaikutuksilta, sekä mahdollisten vaikutusten laajuuden määrittely. Teoriassa Itämeren alue on maanjäristysvapaa vyöhyke, mutta kuitenkin Bornholmin saari rajaa kahden mannerlaatan, Euroopan ja Aasian, reunaa. Alueen seisminen aktiivisuus voi olla iso uhka putkelle, jolla on näin suuri halkaisija ja siirtokapasiteetti. Käytönaikaiset vikatilanteet, kuten alusten törmäyksestä johtuva kontrolloimaton kaasuvuoto ruostuminen ja seisminen aktiivisuus katsottiin merkityksettömiksi, sillä eri hanketiimit huomioivat ne omalta osaltaan suunnitteluvaiheessa (luku 13.3.2). Kyseinen toteamus on käsittämätön ja vaatii selvennystä, erityisesti liittyen Puolan esittämään pyyntöön, joka koski skenaarioiden toimittamista kussakin tapauksessa päästöjen ja epäpuhtauksien leviämisen estämiseksi, ml. kohdevaltioiden tiedottamissäännöt häiriötilanteissa sekä oikeudellisten ja taloudellisten vastuiden määrittäminen, jotka liittyvät vian ja sen vaikutusten poistamiseen. Analyysissä ei ole otettu huomioon aiemman Nord Stream -putkilinjan läheisyyttä ja sen kumulatiivista vaikutusta.

Lisäksi hätätilanteita varten on tarpeen laatia tarkemmat toimintasuunnitelmat Natura 2000 -alueille sekä valmistella näillä alueilla riskiarviointia mahdollisten kaasuvuotojen varalta.

6. Upotettuihin kemiallisiin aineisiin ja upotettuihin ammuksiin liittyvät riskit

Tavanomaiset ja kemialliset aineet, jotka ovat upotettuna Itämereen ja voivat olla myrkyllisten yhdisteiden lähde, sekä metallien, kuten elohopea ja lyijy, että hajoamistuotteiden ja myrkyllisten räjähteiden hajoamistuotteiden - ovat erittäin suuri riski sekä rakentamisvaiheessa että käytön aikana.

Yksityiskohtaiset tähän kysymykseen liittyvät huomautukset löytyvät Puolan Kansallisen Tiedeakatemian Valtameri- ja rannikkotiedeinstituutin kannassa 29.05.2017, jossa osoitettiin mm. tarve:

- selvittää tavanomaisten ammusten tunnistusmenetelmiä koskevat tiedot,
- ottaa huomioon kemiallisten aseiden esiintymistä Adlergrundin alueella sekä Ruotsin vesillä (Espoo - raportissa on otettu huomioon upotettuihin ammuksiin liittyviä näkökohtia ainoastaan Tanskan vesialueella),
- ottaa huomioon tarkasteluvaiheessa sekä kemiallisten aseiden esiintyminen, että kemiallisten taisteluaineiden hajoamistuotteista johtuva sedimentin pilaantuminen upotuspaikkojen läheisyydessä,
- kemiallisten taisteluaineiden riski- ja vaikutusanalyysi meriympäristöön liittyen.

Puola pyytää käsittelemään Puolan Kansallisen Tiedeakatemian Valtameri- ja rannikkotiedeinstituutin huomautukset, jotka ovat olennainen osa tätä lausuntoa. Puola katsoo, että analyysien puuttuminen kyseisessä asiassa on vakava laiminlyönti ja että siksi ei voida katsoa toimitettua YVA asiakirja-aineistoa kattavaksi, koska nämä puutteet liittyvät yhteen hankkeen toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuviin vakavimpiin ympäristöuhkiin.

7. Kuvaus hankkeen vaikutuksista Itämeren kasvistoon ja eläimistöön, mukaan lukien linnut ja merinisäkkäät sekä suojelualueet

Kartoittavassa kannassaan Puola on vaatinut yksityiskohtaisia analyyseja hankkeen vaikutuksista suojeltaville lajeille ja luontotyypeille YVA -aineistossa luonnonsuojelualueiden verkostolle Itämeren Puolan Natura 2000 -alueella. Erityisesti olisi pitänyt ottaa huomioon vaikutukset alueelle PLB990003 ”Zatoka Pomorska” (Pommerinlahti) ja alueelle PLB990001, ”Ławica Słupska”. Erityistä huomiota kiinnitettiin tarpeeseen suojella Natura 2000 -alueiden koskemattomuutta ja yhdenmukaisuutta, ottaen huomioon kumulatiiviset vaikutukset Pommerinlahdelle sekä Saksan että Puolan puolella. Samaan aikaan Espoo-raportissa kaasuputken vaikutusta Puolan Natura 2000 -alueelle, varsinkin Pommerinlahdelle sekä Ostojaan Pommerinlahdelle (PLH990002), on esitetty varsin yleisellä tasolla. Vaikutusarviointituloksia on esitetty taulukossa 10-48, joilla osoitetaan, ettei hankkeella ole vaikutuksia lajeihin tai luontotyypeihin NS2:n etäisyyden vuoksi. Laajemmin vaikutuskysymystä em. alueille on käsitelty Saksan raportin 6. luvussa K.04 osassa, mutta myös siinä asiakirjassa on keskitytty NS2:n etäisyydestä johtuviin vaikutuksiin, joilla häiriöitä ennakoidaan ilmenevän. Puolan ja Saksan Natura 2000 -alueiden, jotka sijaitsevat Pommerinlahdella ja Greifswalder Boddenissa, toiminnalliset ja alueelliset suhteet huomioon ottaen tämän tyyppinen perustelu on täysin riittämätön. Analyysi ei esimerkiksi käsittele muuttoliikkeeseen vaikuttavia häirttekijöitä erityisesti alueiden välillä. Tämän tyyppisen vaikutuksen arviointi on tärkeää, sillä kansalaisille tärkeinä pidetyillä alueilla DE1652301: Pommerin lahti ja Oderbank, DE1749302: Greifswalder Boddenrandschwelle ja osia Pommerinlahdesta , DE1747301: Greifswalder Bodden, osia Strelasundista ja Nordspitze Usedomista sekä Ostojassa Pommerinlahdella, suojelun kohteena on pyöriäinen. Rakennusvaiheessa pyöriäisen liikkumisreitille muodostuu este, mikä taas voisi vaikuttaa pyöriäispopulaatioon Puolan Natura 2000 -alueilla.

Ławica Słupska (PLC990001) -alue oli jätetty pois putkilinjajärjestelmän vaikuttavuusanalyysista Natura 2000 -alueille siitä huolimatta, että analyysitarpeesta oli maininta kartoittavassa kannassa. Espoo-raportissa esitetystä vaikutuksesta Natura 2000:n muiden alueiden osalta vaikuttavuuden kuvaus on yleisluonteinen, ja suhteessa tiettyihin alueisiin ei arviointia Espoo-raportin laatijoiden mukaan pidetä täydellisenä (luku 10.6.6). Siksi ei Kallbådanin luotojen ja vesialueen osalta voida sulkea pois merkittäviä vaikutuksia asianmukaisen Natura 2000 -alueisiin kohdistuvan arvioinnin puuttumisen vuoksi ei (taulukko 10-48). Tämä vahvistaa 1 kohdassa esitetyn kannan ennenaikaisesta rajat ylittävien vaikutusten dokumentaation lausuntokierroksesta.

Taulukossa 10-48 ei ole otettu huomioon sitä, että suunniteltu hanke tulee kulkemaan läpi Ruotsin SPA/SCI SE0330380 -alueen: Hoburgin matalikon ja Midsjöbankin matalikon, jossa suojelun perusteena on pyöriäinen, lintulajit ja luontotyypit. Taulukossa viitataan SPA/SCI SE0340144 Hoburgs Bankin ja SPA/SCI SE0330273: Norra Midsjöbankin alueisiin vanhentuneilla (ei laajennetuilla) tiedoilla osoittamalla, että alueiden rajat kulkevat 5 ja 4 km etäisyydellä putkilinjasta. Kuitenkin Espoo-raportin mukaan Hoburgin matalikon ja Midsjöbankin matalikon alueille on tehty lisäarviointi, jossa on

todettu, "ettei hankkeesta aiheudu Natura -alueelle merkittäviä heikentäviä vaikutuksia." Arviointiraportti on toimitettu Ruotsin viranomaisille helmikuussa 2017. Espoo- raportissa ei esitetä yksityiskohtaisia analyyseja, joiden perusteella on määritelty vaikuttavuuden laajuutta, eikä tietoa siitä, hyväksyivätkö Ruotsin viranomaiset kyseisiä johtopäätöksiä. On tärkeää painottaa, että kyseinen alue on pyöriäispopulaation näkökulmasta tärkein alue varsinaisella Itämerellä. Kyseisellä alueella esiintyy pyöriäispopulaation keskittymä pyöriäisille tärkeään vuodenaikaan eli lisääntymis- ja poikastenkasvatusaikana (toukokuu-joulukuu). Siksi alue on äärimmäisen tärkeä pyöriäispopulaation ja kyseisen lajin kannan kehittymisnäkökulmasta. Lisäksi Hoburgs bank och Midsjöbankarna on erittäin tärkeä alue alleille, minkä vahvistavat lukuiset tutkimustulokset ja tieteelliset julkaisut, kuten Waterbird Populations and Pressures in the Baltic Sea (Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2011), jossa kyseistä aluetta pidetään yhtenä kolmesta tärkeimmästä allialueesta Itämeren vesistössä. Johtuen siitä, että sekä pyöriäinen että alli ovat suojeltuna Puolan Natura 2000 -alueilla, ja ovat laajasti vaeltavia lajeja, vaikuttavuus tälle alueelle on luonteeltaan rajat ylittävä ja voi vaikuttaa lajien käyttäytymiseen Puolan Natura 2000 -alueilla.

Kysymystä putkilinjajärjestelmän vaikutuksista Natura 2000:n eheydelle ja yhtenäisyydelle ei ole otettu huomioon ollenkaan (kts. kannan 2 kohta). Kaasuputkeen liittyvät rakentamistoimet voivat merkittävästi estää meriympäristöön liittyvien eläinten liikkuvuutta alueiden välillä. Hankkeen vaikutukset voivat koskea merinisäkkäitä (pyöriäisiä ja hylkeitä), jotka liikkuvat laajalla alueella etsimässä sopivia ruokailupaikkoja tai ovat siirtymässä lisääntymispaikoille.

On syytä korostaa, että Espoo-raportissa esitettyjen analyysien perusteella ei voida sulkea pois hankkeen merkittävää negatiivista vaikutusta yksittäisille Natura 2000 -alueille sekä koko alueen yhtenäisyydelle. Hyväksynnän antamisella hankkeen toteutukselle, joka perustuu puutteelliseen ja virheelliseen Nord Stream 2 -vaikutusanalyysidokumentaatioon Natura 2000 -alueiden osalta, rikotaan luontotyyppidirektiivin 6 (3) artiklaa. Kyseisen määräyksen mukaan hankkeelle voidaan antaa hyväksyntä vasta, kun on varmistettu, että hanke ei vaikuta merkittävästi ja negatiivisesti Natura 2000 -alueisiin. Analyysissa tulee soveltaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 191 artiklan 2 kohdan mukaisia ennalta varautumisen periaatteita (ent. 174 artikla, 2 kohta Euroopan yhteisön perustamissopimus) ja mahdolliset epäilyt ja vaihtoehdot tulee aina tulkita ympäristön eikä hankkeen hyväksi. Mikäli ei voida selvittää, tuleeko vaikutus olemaan merkittävä, ja käytettävissä oleva näyttö osoittaa, että on olemassa riski, on oletettavaa, että negatiivista vaikutusta tulee esiintymään.

Espoo-raportissa ei ole analysoitu riittävällä tasolla putkilinjajärjestelmän vaikutusta merinisäkkäille, varsinkin pyöriäisille. Tämä on erityisen tärkeää, koska Itämeren pyöriäispopulaation kannan kooksi arvioidaan vain noin 450 yksilöä, minkä todistaa se, että vuonna 2008 Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto (IUCN) on luokitellut Itämeren pyöriäisen äärimmäisen uhanalaiseksi. Nykyisen pyöriäiskannan koko perustuu kansainvälisessä, kahden vuoden SAMBAH-hankkeessa (LIFE+) toteutettuun akustiseen seurantaan. Lisäksi aineiston perusteella on tuotettu tiedot pyöriäisen alueellisesta levinneisyydestä eri vuodenaikoina, varsinkin lisääntymisaikana kesä-elokuussa. Lisääntymisaikana Itämeren pyöriäisten lisääntymisalue sijaitsee Öölannin kaakkoispuolella. Se on ainoa pyöriäisten lisääntymisalue Itämerellä.

Rakennustöiden melu tulee olemaan pyöriäiselle suurin uhka. Melu pitäisi pyöriäiset ainakin väliaikaisesti pois aikaisemmilta esiintymisalueilta. Lisäksi alueen vaihtaminen lisäisi pyöriäisten energiahukkaa, ja siksi näin pienen populaation näkökulmasta on erityisen tärkeää tarkistaa ja varmistaa kulkeeko putkilinja lisääntymisalueen läpi.

Vaikutusarviointi perustuu yksinomaan SAMBAH-projektin tuloksiin, suorittamatta omia tutkimuksia edes hankkeen vaikutuksen laajuuden osalta. On syytä korostaa, että suhteellisen vähäinen pyöriäisten C-POD tutkimuslaitteiden sijoittamistiheys (laitteiden etäisyys oli n. 22 km) sekä vaikeudet saada tietyiltä tutkimusasemilta tietoja ulos, osoittavat, ettei SAMBAH tietoja voida pitää riittävinä hankkeen vaikuttavuusanalyysin yksityiskohtaisuuden tason näkökulmasta. Asianmukaisten tietojen puuttuminen on tässä merkityksellinen seikka, koska Espoo-raportin laatijoiden tärkein perustelu upotettujen ammusten räjähdysvaaran vaikutuksista pyöriäisille on niiden matala havaitsemisaste Suomenlahdella. Tietojen puuttuminen pyöriäisten esiintymisestä tässä Itämeren osassa, muista kuin hankkeen SAMBAH

lähteistä, osoittaa, että päätelmät hankkeen merkityksettömästä vaikutuksesta pyöriäisille ovat virheellisiä, eivätkä luotettavia menetelmällisen arvioinnin näkökulmasta.

Lisäksi väitteelle rakennustöiden meluperäisen haitan vähäisestä merkityksestä ei ole esitetty tueksi mitään tosiseikkoja tai näyttöä siitä (kaivuutyöt, putkenlasku, alusten liikkeet). On syytä huomauttaa, että melu aiheuttaa aikaisemmin pyöriäisten käytössä säännöllisesti olleiden alueiden välttämisen. Liikkuminen putkilinjajärjestelmän vaikutusalueen ulkopuolella (esim. ammusten raivauksen vuoksi) tai alueen, jossa rakennustyöt tapahtuvat, välttäminen muutto- ja ruokapaikkojen etsimisliikkeessä aiheuttaa lisääntyvää energiankulutusta, jolla voi olla yksilöille suuri terveysvaikutus. Raportin laatijoiden mukaan rakennustöihin liittyvää melutasoa ei voida erottaa muusta taustamelusta (lukuun ottamatta häiriötä asennustöiden välittömässä läheisyydessä) Itämerellä, jossa on vilkasta laivaliikennettä. On kuitenkin syytä huomata, että melu, joka liittyy putkilinjajärjestelmän rakennustöihin, tulee olemaan pitkäkestoinen (esiintyen tiettyssä paikassa pitkään) eikä lyhytkestoinen, kuten normaalissa laivaliikenteessä. Asianmukaiset analyysit ovat erityisen tärkeitä kaasuputken reitin osalta, joka kulki pyöriäiselle merkittävän Itämeren alueen läpi ja joka sijaitsee Öölannin kaakkoispuolella (Natura 2000 laajennettu Hoburgin matalikon ja Midsjöbankin matalikon alueella (SPA/SCI SE0330380)). Ehdotettujen minimointitoimenpiteiden ei tässä asiassa katsota riittävän.

Muita Puolan selvitystyövaiheessa esittämiä kysymyksiä koskien on syytä huomauttaa, että kalastoon liittyvä tieto rajoittuu lajeihin liittyviin tietoihin; turskan, silakan ja kilohailin kutualueiden merkitsemiseen karttoihin julkistettujen tietojen perusteella. Ei ole riittävästi tietoja seuraavia indikaattoreita koskien: pyydystykseen liittyvä runsaus ja biomassa, sijainti, tiheys, ikä ja kalaston koko. Kuten on korostettu kartoitettavassa kannassa, alueet, kuten Gotlannin syvänteen kaakkoisosa, Bornholmin kaakkoisrannikko ja Greifswaldin lahti, joiden kautta putkilinja tulee kulkemaan, ovat kalojen tärkeitä kutualueita. Putkilinjan asennustyöt sekä työt ensimmäisessä käyttöönottovaiheessa voivat aiheuttaa häiriötä kutemisessa sekä sen tehokkuuden alenemista. Samalla on tutkittava, voiko putkilinjajärjestelmän sijainti olla este rehukalojen, ml. ankeriaan ja sillin vaellukselle.

8. Sedimentteihin liittyvät häiriöt ja mahdollisten päästöjen vapautuminen sedimentistä

Sedimenteillä ja päästöjen vapautumisella sedimentistä on merkitystä ympäristövaikutustarkastelussa. Putkilinjajärjestelmään liittyvät rakennustyöt tulevat aiheuttamaan merenpohjan sedimenttien liikkumista. Itämeren merenpohjan sedimenttien tunnusmerkkejä ovat kohonnut raskasmetallien ja hivenmetallien sekä pysyvien orgaanisten haitta-aineiden pitoisuudet. Ottaen huomioon hankkeen laajuuden voi haitta-aineiden vapautuminen koko Itämeren alueella johtaa merkittäviin rajat ylittäviin vaikutuksiin. Itämeri on jo saastunut meri suurten hapettomien alueiden vuoksi. Toisen linjan rakentaminen tarkoittaisi, että rantautumisalueille muodostuvat vedenalaiset kaivannot. Merenpohjan sedimenttien tuhoaminen voi tarkoittaa sitä, että maaperän fosfaatit ja nitraatit kulkeutuvat vesistöihin. Kaasuputken ruostuminen tulevaisuudessa lisää raskasmetallien esiintymistä ja toksiinia sisältävät sedimentit voivat vahingoittaa kaloja ja kasveja.

Yksityiskohtaiset tähän kysymykseen liittyvät huomautukset on esittänyt Puolan Kansallisen Tiedeakatemian Valtameri- ja rannikkotiedeinstituutti (Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk) (liitteenä 29.05.2017 kirje), Puolan Ympäristönsuojelun keskustarkastuslaitos (Główny Inspektorat Ochrony Środowiska) (liitteenä 14.06.2017 kirje) sekä Puolan hydrometeorologinen laitos, Merenkulkutoimisto Gdyniassa (Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski w Gdyni) (19.05.2017 päivätty kirje, lausunnon liitteenä ympäristösuojelun Johtajalle Gdanskissa). Annetuissa lausunnoissa osoitettiin tarve:

- dokumentaation täydentämiselle rajat ylittävillä vaikutuksilla, jotka liittyvät putkenlaskuun, sekä kaasuputken myöhemmästä käytöstä johtuvaan merenpohjan liikkumiseen Pommerinlahden osalta; veden virtaukseen, eli Itämeren etelärannikolla lännestä itään vallitseviin virtoihin sekä aallokkoon, joiden takia aines liikkuu merenpohjasta Puolan vesistöille; mikä voi aiheuttaa aineksen suspendoitumista ja veden laadun indikaattoreiden heikentymistä,
- analyysille liittyen merenpohjan sedimenttien vapautumiseen ja päästöjen kulkeutumiseen (ml. raskasmetallien) Itämeren eteläosassa sijaitsevan putkilinjan yhteydessä,

- haitta-aineiden vapautumisanalyysin täydentämiselle sedimenttien vapautumiseen vesipatjaan liittyen, bifenyyliden PCB sekä organoklooripestisidien HCB, DDT, HCH osalta,
- raskasmetallien eliö- tai sedimenttitutkimuksille, jotka esitetään luotettavana kaaviona esim. putkilinjan alueella, tämän tyyppisten päästöjen tutkimiseksi,
- tietojen täydentämiselle koskien merenpohjan sedimenttien päästö- ja biogeenisille alkuaineille käytettäviä normeja, jotka ovat Valtioille sitovia osapuolena 9.4.1992 Yleissopimuksen Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelusta mukaisesti (Helsingin sopimus),
- asiakirja-aineiston täydentämiselle saastuneiden sedimenttien resuspendoitumisen osalta Bornholmin altaissa; merenpohjan sedimenttien liikkeessä ja vaarallisten aineiden vapautuessa on olemassa todellinen riski meren pohjalla tavattaville kasveille Stolpen kanavassa, (joka sijaitsee kokonaan Puolan talousvyöhykkeellä, sillä pohjavirtaukset suosivat veden virtauksia Bornholmin altaista Stolpen kanavan kautta itään).

Samalla, kuten Puolan hydrometeorologinen laitos, Merenkulkutoimisto Gdyniassa toteaa, on vaikeaa ottaa kantaa raportissa esitettyihin arviointituloksiin, suspensioihin ja haitta-aineisiin liittyviin mittauksiin yksityiskohtaisten tietojen puuttumisen vuoksi, varsinkin hankkeen rajat ylittävien vaikutusten osalta. Ei ole esitetty mallinnusperusteita, tulosten todentamismalleja eikä simulaation tarkkuuden arviointia. Toteamien kuten ”merkityksetön tai vähäinen vaikutus” perusteella ei voida päätellä suoritettujen analyysien oikeellisuutta.

Lisäksi on vielä huomautettava, että luvussa 9.14.2.3 on tehty geokemiallisten tulosten vertailu aikaisempiin NS2-tuloksiin. Sen perusteella on todettu, että: ”CWA-positiivisia näytteitä esiintyi useammin NSP2-tutkimusten aikana (2015) verrattuna NSP- tutkimuksiin (2008–2012)”. Näyttää siltä, että esitetty tutkimusmenetelmien muutoksia ja havaitsemis-/herkkyysmenetelmiä koskeva peruste on mahdollinen selitys, joskaan ei ainoa, joka selittäisi CWA-positiivisten näytteiden kasvua. On mahdollista, että meriolosuhteissa on tapahtunut merkittävä aineiden vapautuminen näytteenottopäivien välillä. Tutkimustietojen perusteella näyttää siltä, että käytetyt perustelut eivät kata kaikkia mahdollisia tapauksia ja näin ollen tulokset tulee vahvistaa ja varmistaa lisätutkimuksilla.

9. Kumulatiiviset vaikutukset

Kartoittavassa kannassaan Puola on pyytänyt tarkastelemaan Nord Stream 2 -hankkeen mahdollisia yhteisvaikutuksia muiden ennakoitavissa olevien tulevien ja olemassa olevien hankkeiden kanssa Itämeren alueella, ml. jo rakennettujen kahden Nord Stream -linjan, merituulivoimapuistojen, sähkökaapeleiden, hiilivetytuotannon, kaasu- ja öljyputkien sekä ydinvoiman kehittämisen kanssa.

Toimitetussa asiakirja-aineistossa esitetään ainoastaan alustavia, yleisiä kumulatiivisten vaikutusten tutkimustuloksia, jotka liittyvät kaasuputken rakentamiseen ja käyttöön, ja jotta vaikutukset olisivat kumulatiivisia, niiden on oltava samanluonteisia tai saman vaikutuskohteen stressitekijöitä (maantieteellinen limittäisyys) ja niiden on esiinnyttävä päällekkäin myös ajallisesti. Tarkasteltaviin (alustavasti kumulatiivisten vaikutusten tunnistaminen) hankkeisiin kuuluvat kansallisiin raporteihin perustuen upstream-laitokset, Ust-Lugan sataman kehityshankkeet, Baltic Connector -putkilinja, 50 hertsin sähkökaapelit, merituulivoimapuistot ja raaka-aineiden ottoalueita koskevat hankkeet sekä downstream-laitokset. Täten tieto, joka on esitetty luvussa 14.1, että käsittelyyn on otettu hankkeet ”joilla on kansallisissa ympäristövaikutusten arvioinneissa (YVA) tai ympäristötutkimuksessa tunnistettu ja arvioitu olevan kumulatiivisia vaikutuksia. **Kansallisissa YVA:issa tai ympäristötutkimuksessa tunnistettuja hankkeita, joita ei kuitenkaan ole käsitelty YVA:issa tai ympäristötutkimuksessa, ei myöskään ole otettu mukaan Espoo-raporttiin**” on täysin epäloogista ja mahdotonta tarkistaa. Tutkimuksesta ei käy ilmi, mitkä nämä tunnistetut hankkeet ovat (ainakin hankkeiden luonne/tyyppi) ja mitkä olivat kriteerit hankkeiden poisjättämiselle arvioinnista.

Yleistarkastelun perusteella raportin laatijat ovat todenneet, että Nord Stream 2 -putkilinjasta ei aiheudu merkittäviä kumulatiivisia yhteisvaikutuksia suunniteltujen tai olemassa olevien hankkeiden kanssa.

Espoo-raportin mukaan (luku 14.3) ”kansallisissa ympäristövaikutusten arvioinneissa on edelleen tunnistettu Baltic Pipe (Tanskan ja Puolan välinen merenalainen kaasuputki) sekä Tanskan ja Puolan talousvyöhykkeiden merituulivoimapaistot, joilla voi olla mahdollinen kumulatiivinen vaikutus. Näitä hankkeita ei ole tällä hetkellä kuitenkaan suunniteltu riittävästi, joten niiden toteutumista ei pidetä todennäköisenä. Näin ollen kumulatiivisten vaikutusten arviointeja NSP2 -putkeen liittyen ei ole suoritettu kansallisesti.” Tätä varten olisi ilmaistava selvästi, että tiedot suunnitelluista investoinneista ovat julkisesti saatavilla. Niihin kuuluvat mm. päätökset merenalaisen kaasuputken rakentamisesta ja käytöstä 21. päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain Puolan tasavallan meriväyhykkeistä ja -hallinnosta (Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej) mukaan (Virallinen lehti 2016.2145³ hanke/suunnittelu liitteineen⁴). Espoon sopimuksen 3 artiklan 6 kohdan mukaan aiheuttajaosapuoli voi pyytää kohdeosapuolelta saatavissa olevat tiedot ympäristövaikutusten arviointiasiakirjojen laadintaa varten. Kyseistä 3 artiklan 6 kohdan mukaista pyyntöä ei ole osoitettu Puolalle.

Puola pyytää Nord Stream 1:n ja 2:n yhteisvaikutuksiin liittyvän dokumentaation toimittamista, mukaan lukien tiedot siitä, mitkä analyysit ja riskiarvioinnit on suoritettu, sekä tulosten esittämistä näiden tutkimusten perusteella. Erityisen tärkeä on kysymys riskeistä ja vaaroista, jotka liittyvät putkilinjojen negatiiviseen vaikutukseen sekä itseensä että ympäristöön.

Lisäksi jopa yleisimmät tutkimukset eivät ottaneet huomioon kumulatiivisten vaikutusten mahdollisuutta linjan käytöstä poistamisen jälkeen. Katsomme, että Espoo-raportin laatijoiden esittämä suositeltavin vaihtoehto eli putkilinjojen jättäminen merenpohjaan (*in situ*) edellyttää kumulatiivisten vaikutusten tutkimista ottaen huomioon kaikki merenpohjaan jätettävät infrastruktuurikohteet (mahdollisesti myös ensimmäisen linjan putket). Käytöstä poistetun putkilinjan hajoamisvaikutukset eivät ole tiedossa, myöskään ajan suhteen. Raportissa mainitaan ainoastaan, että haitta-aineiden vapautuminen putken anodeista voi jatkua (kuinka kauan?), mikä saattaa heikentää veden laatua kohonneiden metallipitoisuuksien kautta. Tietoon ei ole kuitenkaan saatettu minkäänlaisia tutkimuksia kyseisestä asiasta. Ei ole esitetty mahdollisia toimenpiteitä/toimia vaikutusten ehkäisemiseksi/minimoimiseksi. Tiedossa ei ole kustannuksia, joita tästä voi aiheutua, eikä haittavaikutusten poistamisesta vastuussa olevia tahoja.

On syytä muistaa, että Nord Stream 2 -putki tulee pysymään merenpohjassa 1300 km osuudella ja 2 km leveällä kaistalla. Se tulee olemaan jo nykyisten kahden Nord Stream -linjan, hylkyjen, ammusten ja kemiallisten aseiden lisäksi, Itämeren pohjaan pysyvästi upotettu laajamittainen kohde. Putkilinjan pysyvä läsnäolo (sen rinnakkaisten linjojen ollessa n. 3-4 km etäisyydellä) voi pysyvästi ja merkittävästi rajoittaa muita suunnittelu- ja toteutushankkeita Itämeren alueella, jopa poissulkea muita aluesuunnittelufunktioita. Tässä tapauksessa kumulatiiviset (alueelliset) vaikutukset voivat olla laajamittaiset, mikä on epäilemättä tarpeen arvioida dokumentaatiossa.

Yhteenvedona todettakoon, että kumulatiivisten vaikutusten arviointi, jopa niin yleisellä tasolla kuin se on esitetty Espoo-raportissa, on puutteellinen eikä täytä kohdevaltion odotuksia, jotka on selvästi ilmaistu kartoittavassa vaiheessa.

10. Minimointi- ja ehkäiseviä toimenpiteitä

Puola pyytää yksilöimään ympäristön, ml. luontoympäristön, haittavaikutusten suunniteltuja minimointi- ja ehkäiseviä toimenpiteitä. Kuten on korostettu tämän lausunnon kohdassa 1.1, monen minimointitoimenpiteen soveltaminen on rajattu tiettyihin putkilinjajärjestelmän osuuksiin ottamatta huomioon, että vaikutuksia, joita on tarkoitus minimoida em. toimenpiteiden avulla, esiintyy myös muiden jäsenvaltioiden lainkäyttöaltaan kuuluvilla vesillä.

3 .- 17.12.2009 Infrastruktuuriministerin päätös nro 1/12/09 Itämeren Baltic Pipe kaasuputken sijannista ja ylläpidosta Puolan talousvyöhykkeellä (viite: GBmb/076/930558/80/11/09)- 08.01.2010 Szczecinien merenkululaitoksen hyväksyntäpäätös merenalaisen putkilinjan laskulle ja käytölle Puolan alueella: Itämeren putki / Baltic Pipe (viite:GPG I – 61222/1-11/09)

4. DONG Naturgas A/S, 2001: BalticPipe, Offshore Pipeline. Environmental Impact Assessment.

Lisäksi on paikallaan korostaa, että Espoo-raportissa ei ole asetettu rakennustöille aikarajoituksia merinisäkkäiden vuoksi (esim. lisääntymis- ja poikastenkasvatusaikana). Ehdotetut toimenpiteet minimoida haitallisia vaikutuksia näille eläimille ovat ammusten raivaamista lieventävät toimenpiteet Suomenlahdella sekä maininta, että Natura 2000 SPA/SCI SE0330380 Hoburgs Bankin ja Norra Midsjöbankenin alueella rakennusvaiheessa hankkeen alukset käyttävät päälaiaväyliä niin paljon kuin on käytännössä mahdollista. Tämä suositus ei ole riittävällä tasolla, jolla pyritään vähentämään kielteistä vaikutusta pyöriäiseen. Olennaisena minimointitoimenpiteenä olisi rakennustöiden kieltä tällä alueella toukokuun - joulukuun välisenä aikana, eli lisääntymis- ja poikastenkasvatusaikana.

Espoo-raporttia tulisi täydentää toimenpiteillä, joilla minimoidaan hankkeen vaikutusta kaloille, varsinkin vedenalaisen melun vaikutuksia (liittyen mm. ammusten raivaukseen).

On muistettava, että toimenpiteiden yksityiskohtaisen kuvauksen puuttuminen kielteisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi, ml. luonnonympäristöön, rikkoo liitteessä 2 alakohdan e) Espoon sopimuksessa ja 5 artiklan alakohdan c YVA-direktiivissä ja sen liitteessä IV alakohdan 7 tarkoitetun vaatimuksen.

11. Ympäristöseuranta

Ehdotetussa ympäristönseurantaohjelmassa (luku 18) ei ole esitetty seurantaohjelman sisältöä, menetelmiä, asemien sijaintia ja meriympäristön laadullisia kuvaajia. Ohjelmassa on mainittu ainoastaan tarkkailtaviksi esitetyt parametrit, eli missä maassa, ennen rakentamista, rakentamisen jälkeen ja käytön aikana. Asemien sijaintia ja tarkkailun ajanjaksoja ei ole määritelty kunkin parametrin osalta. Parametrit eivät täytä HELCOMin ja EU-direktiivien mukaisia meriympäristön indikaattoreita. Puola pyytää, että vedenalaista melutasoa seurattaisiin kaikissa maissa, ei pelkästään Suomen vesillä. Veden laatua ja sedimenttien laatua sekä meren kasvillisuutta ja eliöstöä tulee seurata hankkeen toteuttamisen päätyttyä kaikilla vesialueilla, ei pelkästään Venäjällä. Raportin laatijat ovat itse ilmaisseet, että kyseessä on alustava ehdotus seurannaksi varhaisen suunnitteluvaiheen vuoksi (luku 18). On muistettava, että rajat ylittävien neuvottelujen päättymisen jälkeen kohdevaltioilla ei ole mahdollisuutta ottaa kantaa ympäristöseurantaohjelmaan, mikä on Espoon sopimuksen II liitteen alakohdan h vastaista.

Puola pitää kiinni kannasta, jonka mukaan on tarpeen määritellä HELCOM-työryhmien sisällä ympäristönseurannan laajuutta.

12. Kalastuksen rajoittaminen

Espoo-raporttia tulee täydentää merenpohjan luokituksella ja kuvauksella putkilinjan reitistä, hankkeen vaikutusanalyysillä kalojen vaellukselle, kutemiselle ja kuolleisuudelle sekä suspendoituneen sedimentin vaikutuksella mätimunille. Espoo-raporttiin sisältyvät näiden kysymysten analyysit ovat erittäin suppeat. Väitetään, että hankkeella ei ole vaikutusta, ei ole tuettu kattavilla ja luotettavilla perusteluilla. Esimerkiksi luvussa 10.6.3.2 on esitetty arvio kalojen herkkyydelle veteen liuenneiden sedimenttien vaikutuksesta. Koska turskan kuteminen tapahtuu halokliinin yläpuolella, joka on selvästi kohonneen suspendoituneen sedimenttipitoisuuden alapuolella, sillä ei ole vaikutusta turskan mätimuniin ja poikasiin. Tämä lausunto aiheuttaa epäilyjä, koska ei ole selvää, millaisin perustein Espoo-raportin laatijat väittävät, että kohonnut suspendoituneen sedimenttipitoisuus on olemassa pelkästään halokliinin alapuolella eikä koko vesialueella. Ei ole esitetty mitään perusteluja väitteen todenperäisyydelle. Itämeren turskan tilanne heikkenee, kuten on ns. avoimen keskustelun aikana Szczeciniläisyleisölle painotettu. Tilanne näyttäisi olevan Nord Stream 1 -putkilinjan rakentamisen seurausta. Tämän takia Espoo-raportin tulee oikeudenmukaisesti, kattavasti eikä harhaanjohtavasti analysoida hankkeen vaikutuksia sekä turskaan että muihin kaupallisesti pyydettyihin lajeihin.

Bornholmia ympäröivät alueet on mainittu Espoo-raportissa keskeisinä kalastuspaikkoina Puolan ja Tanskan kalastajille, sekä Puolan vaatimuksen mukaisesti on korostettu vaikutusta kaupalliseen kalastukseen. Espoo-raporttia on täydennettävä hankkeen vaikutuksilla kaupallisen kalastuksen osalta sosiaalisiin seikkoihin liittyen_(kalastustoiminnan vaikeuttaminen, mikä taas heikentää talouden

tehokkuutta). Asiakirja-aineistossa ei esitetty korjaustoimenpiteitä, myöskään taloudellisia, tämän alueen merkittäviin kalastusvaikeuksiin liittyen. Odotamme yksityiskohtaista selvitystä kalastuksen rajoittamisesta puolalaisten kalastusalusten osalta kyseisellä alueella sekä erityislaitteiston käytöstä ja korvauksista. On aiheellista muuttaa Espoo-raportin luvun 0.8.3 (sosioekonomiseen ympäristöön kohdistuvat vaikutukset) vaikutuksen luokitusta - *merenpohjassa olevat putkilinjat voivat putkien käyttöaikana aiheuttaa kalastusalueiden menetyksiä, saaliin pienenemistä, pyyntivälineiden menetyksiä tai pyyntivälineiden käytön estymistä.* - hanketason näkökulmasta vähäisestä vaikutuksesta merkittävään.

13. Merialueita koskeva suunnittelu

Espoo-raportissa käsitellään erillisessä luvussa merialueita koskevaa suunnittelua. Merialueiden suunnittelua on säädely 23. heinäkuuta 2014 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/89/EU merten aluesuunnittelun puitteista. Direktiivin 4 artiklan mukaan *jäsenvaltioiden on otettava asianmukaisesti huomioon merialueiden erityispiirteet, asian kannalta olennaiset nykyiset ja tulevat toiminnot ja käyttötarkoitukset sekä niiden vaikutukset ympäristöön, samoin kuin luonnonvarat, ja kiinnitettävä huomiota myös maa- ja merialueiden väliseen vuorovaikutukseen.* 15 artiklan, 3 kohdan mukaan merten aluesuunnitelmat on laadittava *mahdollisimman pian ja viimeistään 31 päivänä maaliskuuta 2021.*

Kaikissa Itämeren EU-maissa valmistellaan parhaillaan merten aluesuunnitelmia koskevia tutkimuksia tai muutoksia. Näin ollen on perusteltua, että Nord Stream 2 -reittiä tutkitaan suhteessa keskipitkän ja pitkän aikavälin suunniteltuihin toimenpiteisiin Itämeren alueella. Tällaisten tutkimusten puuttuminen Nord Stream -hankkeen suunnitteluvaiheessa, jopa Itämeren rantavaltioiden toimesta annettujen selvitysten ja analyysien perusteella, johtaa tilanteeseen, jossa putkilinjan reitti pakottaisi tiettyihin suunnitteluratkaisuihin, jotka ovat ristiriidassa kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa tai eri maiden taloudellisten ja ekologisten intressien kanssa. Espoo-raportin 11 luvussa liittyen merialueiden strategiseen suunnitteluun ei viitata Itämeren rantavaltioiden valmisteluvaiheessa oleviin tai hyväksytyihin yksityiskohtaisiin suunnitteluasiakirjoihin eikä niihin liittyviin käytäntöihin.

Yksityiskohtaiset asiaan liittyvät huomautukset on esitelty tämän lausunnon liitteenä olevassa Energiaministeriön 23. kesäkuuta 2017 päivätyssä kannassa. Puola pyytää selkeää ja informatiivista (yksiselitteistä) kannanottoa esitetyille huomautuksille ja kommentteille.

14. Ilmaston kohdistuvat vaikutukset

Espoo-raportti ei esitä kokonaisvaltaista analyysia hankkeen vaikutuksista ympäristöön, mihin velvoittaa EU:n lainsäädäntö, jonka mukaan on tutkittava suoria ja epäsuoria hankkeen **ilmaston kohdistuvia vaikutuksia**. Asiakirja-aineisto ei sisällä riittäviä tietoja CO₂-päästöjen pitkäaikaisista vaikutuksista kohdevaltioissa. Raportti käsittelee ainoastaan hankkeen vaikutusta paikalliseen ilmastoon Suomessa. On laskettu, että Nord Stream 2 -järjestelmä pystyy kuljettamaan 55 miljardia kuutiometriä maakaasua vuodessa. Tämä tarkoittaa, että CO₂-päästöjen määrä tulee olemaan 106 miljoonaa tonnia vuodessa. Se on yhtä paljon kuin keskimääräisen Keski-Euroopan maan valtiontalouden koko vuoden päästöt. On huomattava, että tavoitteen hyväksyminen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä 40 prosentilla merkitsee EU:lle asteittaista maakaasun tuonnin vähentämistä vuoteen 2050 mennessä. Samanlainen vaikutus on uusiutuvan energian tavoitteen hyväksymiseen (30 %:n osuus) ja energiatehokkuuteen (27 %). Raporttia tulee ehdottomasti täydentää tämän asian osalta.

Yhteenveto

Tässä kirjeessä osoitettujen puutteellisten tietojen, asia- ja menetelmävirheiden, perusteettomien johtopäätösten sekä Puolan kartoittavassa vaiheessa kesäkuussa 2013 esittämien kommenttien ja huomautusten huomioimatta jättämisen valossa Puola pitää Espoo-raporttia alustavana versiona ympäristövaikutusten arviointiraportista Nord Stream 2 -rakennushankkeeseen.

Edellä sanotun perusteella kiitämme mahdollisuudesta esittää näkemyksemme alustavasta Espoo-raportista **ja ehdottomasti odotamme Espoo-raportin lopullisen version luovuttamista arviointia ja**

lausuntoa varten, täydennettyinä Espoon sopimuksen ja viitattujen direktiivien määräysten mukaisesti vaadittavilla tiedoilla sekä lukuisilla tässä kirjeessä esitetyillä huomautuksilla ja kysymyksillä.

Puola muistuttaa, että Espoon sopimuksen mukaan lopullinen ympäristövaikutusten arviointidokumentaatio tulee toimittaa lausuntoa varten Puolan viranomaisille ja kansalaisille (lopullinen Espoo-raportti).

Lisäksi ystävällisesti ilmoitan, että vakiintuneen käytännön mukaisesti Puolan strategiaan investointeihin YVA:ta koskeva lausunto, erityisesti laajamittaisten hankkeiden osalta, valmistellaan Kansallisen Ympäristövaikutusten Arvioinnin Komitean, joka on Ympäristönsuojeluviraston Pääjohtajan neuvoo-antava elin, lausunnon pohjalta. Samoin infrastruktuuri-investoineissa, jotka vaikuttavat olennaisesti luonnonvaroihin, konsultoidaan kansallista neuvoo-antavaa elintä luonnonsuojeluasioissa eli Kansallista Ympäristönsuojeluneuvostoa. Lopullinen Nord Stream 2:ta koskeva Espoo-raportti asetetaan, Puolalle luovuttamisen jälkeen, em. neuvoo-antaville elimille viiveettä saataville lausunnon antamiseksi.

Lopullisen Espoo-raportin lausuntovaiheessa esitetään tiedotustilaisuuden järjestämistä kansalaisille, kuten on toimittu 13.6.2017 Szczecinissä. Tämä on sitäkin perustellumpaa, koska mainitussa tilaisuudessa on esitetty paljon kysymyksiä ja huolenaiheita (mikä osoittaa kiinnostusta hanketta kohtaan) eikä aina ole saatu kysymyksiin tyhjentäviä vastauksia.

Kansainvälisten yleissopimusten mukaisen täydellisen, hankkeen rajat ylittävän ympäristövaikutusarviointia koskevan tiedon, joka on esitetty lopullisessa Espoo-raportissa, saatuaan Puola voi jatkaa aiheuttajavaltioiden kanssa neuvotteluja, jotka koskevat suunnitteilla olevan hankkeen toteuttamisvaihtoehtoja, haittojen vähentämistoimenpiteitä ja seurantaa sekä muita ympäristösuojeluun liittyviä toimenpiteitä, 5 artiklan Espoon sopimuksen mukaisesti. Näissä keskusteluissa odotamme hallitusten välisten kokousten järjestämistä, johon osallistuvat alan erityisasiantuntijat.

Ystävällisesti muistutan samalla, että Espoon sopimuksen 6 artiklan mukaisesti tulee lopullisen päätöksen perustua ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksiin, myös valtioiden rajat ylittäviin vaikutuksiin. Lopullisen päätöksen on perustuttava muodollisesti ja sisällöllisesti oikeaan ympäristövaikutusten arviointidokumentaatioon (lopullinen Espoo-raportti), joka on arvioitu viranomaisten, kansalaisten ja hallintoelinten toimesta kohde- ja aiheuttajavaltioissa tasavertaisesti.

Tämän vuoksi Puola odottaa lopullisen Espoo-raportin toimittamista, minkä perustella voidaan aloittaa Espoon sopimuksen mukaiset menettelylliset toimenpiteet.

Liitteet:

- Hallinto- ja valvontaelinten lausunnot:

1. Szczecin Ympäristönsuojelun Aluejohtajan lausunto 30.05.2017 (RDOS Szczecin)
2. Gdanskin Ympäristönsuojelun Aluejohtajan lausunto (liitteinen) 06.06.2017 (RDOS Gdańsk)
3. Olsztynin Ympäristönsuojelun Aluejohtajan lausunto 30.05.2017 (RDOS Olsztyn)
4. Szczecin merenkululaitoksen lausunto 24.05.2017
5. Slupskin merenkululaitoksen lausunto 24.05.2017
6. Gdynian merenkululaitoksen lausunto 24.05.2017
7. Gdanskin Merenkulkuinstituutin lausunto 24.05.2017

8. Szczecin ja Świnoujście satamaviranomaisten lausunto 30.05.2017 (ZMPSiŚ)
9. Meritaloudesta ja sisävesiliikenteestä vastaava ministeriö; Kalastusosaston lausunto 31.05.2017
10. Meritaloudesta ja sisävesiliikenteestä vastaava ministeriö; Meritalouden osaston lausunto 26.05.2017
11. Ympäristönsuojelun keskustarkastuslaitos, Ympäristötiedon ja seurantaosaston lausunto 14.06.2017
12. Merenkulkuinstituutin lausunto 12.05.2017
13. Kansallisen Tiedeakatemian Valtameri- ja rannikkotiedeinstituutin lausunto 29.05.2017
14. Szczecin voivodikunnan aluetoimiston lausunto 23.05.2017
15. Ulkoasiainministeriön lausunto 05.06.2017
16. Energiaministeriön lausunnot 02.06.2017, 23.06.2017 ja 28.06.2017

- Kansalaisten ja sidosryhmien kommentit:

1. Szczecin ja Świnoujście satamaviranomaisten huomautukset 30.05.2017
2. Szczecin merenkulkulaitoksen huomautukset 24.05.2017
3. Szczecin voivodikunnan aluetoimiston huomautukset 23.05.2017
4. Varsovan ClientEarth -säätiön huomautukset 09.06.2017, täydennettynä 16.06.2017

Tiedoksi:

Ado Lohmus
Ministry of the Environment (Ympäristöministeriö)
Narva mnt 7a
15172 TALLINNA
Sähköposti: ado.lohmus@envir.ee

Vitalijus Auglys
Head of EIA Division (Jaostopäällikkö)
Ministry of the Environment (Ympäristöministeriö)
Jaksto 4 /9
LT-01105 VILNA
Sähköposti: v.auglys@am.lt

Sandija Balka
Ministry of the Environment (Ympäristöministeriö)
25 Peldu street
LV-1494 RIIKA
Sähköposti: sandija.balka@varam.gov.lv

Seija Rantakallio
Ministerial Adviser (Neuvotteleva virkamies)
Ministry of the Environment (Ympäristöministeriö)
Aleksanterinkatu 7
P.O. Box 35 (PL 35)
FIN-00023 GOVERNMENT (VALTIONEUVOSTO)
Sähköposti: seija.rantakallio@ymparisto.fi

Georges Kremlis
Head of Unit ENV.E.1 (Jaostopäällikkö)
European Commission (Euroopan komissio)
E1 Mainstreaming & Environmental Assessments
Directorate-General for the Environment
B-1049 Bryssel/Belgia

